

ГОД. XX.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 20.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издави за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГЛУМЧЕВА УМЕТНОСТ.

(Свршетак.)

За Сонентала, славног члана дворског позоришта у Бечу, веле, да он, ако улога захтева суза, — у истину плаче. И заиста Сонентал је иза потресних призора на позорници, по неколико сахата ганут и болешљив. Он у истину живи и трпи у својој улози. Уметници те врсте ни на пробама — док још слажу карактер својих јунака — не могу поднети ни најмањи страни утецај у свој посао. Они — да би могли постићи велики успех у појединим призорима — требају неко време док се саберу, умире и погоде тон призора. Док остали, који стоје над својом улогом, могу гдегод хоћеш и у које доба намислиш да изведу своју партију с истим спољашњим ефектом као до вече на позорници, а да им ни душа ни тело при томе не задркће. У њих је проучен сваки покрет и сваки глас.

На којој од тих двеју уметничких струја да се пружи лавор-венац?

По нашем мишљењу, настојање и једних и других племенито је, само што једни иду до своје цели осећајним путем, а други концентрацијом све своје вештачке снаге. Јавности мора бити све једно, да ли уметник репродукује животне карактере и страсти људске — прекаљене призом свога срца, или своје главе . . . само нека је приказ жив! Како глумац долази до вернот приказивања, то је његова ствар. Јавност гледа само на учинак, а тај мора бити — ако је карактер особе проучен и схваћен — код једног и другог исти, јер каузална веза с индивидуалношћу приказивачевом и тако остаје за јавност скривена.

Да је друга врста — назовимо их: хладним трезним уметницима, који мисле главом а не срцем — реалнија, и да ће им се ређе десити да би игда превршили уметничку меру,

то је, мислимо, јасно. Онај глумац, који се са својом улогом тако идентификује, да заборавља да стоји на позорници, тај је — вели Коклен — сулуд и врло опасан, јер би могао бити кадар, да као Харпагон скочи у партер, тамо кога спопадне за шију и заштите свој изгубљени новац. Аделајда Ристоријева, која је у својим назорима антипода тим кокленовим мислима, беше једном приликом у разговору с неком младом образованом Енглескињом, па је тврдила, да глумац може само оно савршено приказати, што заиста осећа. . . . „А како је, кад умирете на позорници!“ — запита Енглескиња. Ристориница јој остаде дужна одговором.

Међу свима глумчевим помоћним средствима, највише му помаже глас. Један једини усклик, ако је проучен према улози, може слушаоце дубље да дирне него сви позоришни ефекти скупа. Прави говор је, дакле, алфа и омега глумачке вештине.

Уметник мора знати својим гласом, кад устреба, говорити ласкаво, подмукло, осорно, поверљиво, нежно, плашљиво. Мора знати да загрми или да залахори као тихи зефир.

Игра лица долази својом важношћу одмах иза гласа. Кад глумац има шта да приповеда, мора његово око видети оно, о чему говори, а публика ће онда путем рефлекса примити слику из његова ока.

Глумац мора имати и поштовања према песникову тексту. Он не сме ни више ни мање рећи, него што је писац хтео да рекне. Отметност глумчева захтева, да не показује више духа него писац. Доста је, кад глумац слику, коју је песник гледао само у својим сновима, доведе у јавност оживотворену.

Коклен је за природно приказивање, али против натурализма. Све нека полази од истине,

али — према идеалу! Исти уметник прича, како је једанпут нехотице зашао у натурализам, па је настрадао. Долазећи у неку већу варош на гостовање, путовао је целу драгу ноћ, пре подне провео је на проби, а после подне подигао се да пешнице учипи повећу шетњу. То вече био је, што је и лако разумљиво, уморан. Приказивао је Ханибала у Ожеровим авантуристама, који на свршетку другогачина — накићен винцем — има да заспи. Из шале буде збиља. Коклен онако уморан у петину задрема и стане хркати. Кад се застор спустио, имали су колеге посла, док су га пробудили. Критика и један део публике опазиле, да је Коклен у сну — претеривао. Тако рекоше, у животу нико не спава . . . Комен-

тирајући Коклен ову процију на натурализам и на јавно мишљење, подсећа нас на ону приповетку о сељанци, који се кладио, да ће боље имитовати гурекање прасеће од самога локрдијаша, који је дошао у село да даје представе. И мудри сељак донесе под кабанцом живо прасе, па кад је дошао на ред да се покаже, уштинне прасе за реп и оно загуриче. Ал' узалуд! Локрдијаш добије опкладу, јер су слушаоци њему једнодушно признали, да је имитовао гурекање много верније од сељака . . .

Натурализам је најнемоћнији кад хоће да изједначи уметност са свакидашњошћу!

Ник. Андрић.

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Дојчин Петар,“) драмски спев у 3 одељка, написао Др. Милан Савић, — приказан дне 3. марта о. г.

Опширнију оцену овога комада написао сам у „Позоришту“ од г. 1892. бр. 1—2. и у „Јавору“ од г. 1892., у расправи: „Репертоар у последњој позоришној сезони“ број: 6—10.“

Био сам љубопитљив, хоће ли овај комад и по други пут учинити онај исти утисак на мене и публику, као први пут, и хоћу ли бити принуђен, променити мој суд о њему. Не ради тога, да будем сам себи доследан, већ ради истине велим да остајем дословце код онога првога мишљења о „Дојчин Петру,“ а то мишљење дели самном свако, ко је тај комад и овај пут на нашој позорници видео.

Писац је тиме, што је свому комаду дао обележје: „драмски спев,“ упозорио, да му није било на уму, написати драму, али у истину може овај драмски спев издржати примену драмских правила и захтева, те га ресе све оне врлине, које се захтевају од добре драме.

Избор предмета, који је по својој природи више згодан за епос, одаје, да је писац хтео окупати своју снагу у том, да драматизује један сиже, који се најпре мора препарирати, да буде подесан за драмску обраду.

Баш то је писцу пошло сјајно за руком, јер нам је једну идиљу легендарне прошлости приказао у виду садашњости, те задржав верност историјске традиције, изнео нам је у виду садашњости слику хармоничну, пријатну и естетичку

Он нам је протумачио у драмском облику садржај оне познате кратке народне песме: „Вино пије Дојчин Петар, варадински бан.“

Као син краја, где је био терен, на ком је никла та песма, којом је народ овенчао успомену Петра Доција, он је овим драмским шевом написао славопој идили вина и љубави, како га заслужује дична Фрушка, коју су Римљани прозвали: „*deliciae Romanorum.*“

Легенду о „Дојчин Петру“ писац је у отменој песничкој дикцији, у живој драматској радњи, изнео пред наше очи, те нам је том својом радњом протумачио смисао и садржину оних неколико народних стихова, којима је народ овековечно успомену Дојчин Петра.

Али права вредност тога драмскога шева лежи у том, што нам је писац у приказу краља Матије подао слику идеалнога, мудрога, праведнога и заноснога владара, каквој се свако поклонити мора.

Баш то су најјача места у том шеву, где се очитује узвишеност душе и ширина погледа

краља Матије, кога је народна традиција окривила нимбом, што слици краља Матије јамчи вечне симпатије.

Она иста места, на која сам у том погледу и први пут упозорио, деловала су и овај пут неодољиво.

Што се тиче самога приказа, морам рећи, да су улоге овај пут биле управо сретно подељене, и управо изврсно изведене.

Г. Васиљевић, као Дојчин Петар, био је извртан. Његов симпатични глас и извртна декламација управо су задивили публику. Код декламације две су велике погубељности, које ретко који глумца знаде избећи. Или је декламација: монотона, или је модулација гласа таква да је то више: певање, него: декламација. Г. Васиљевић је погодно праву средину, и тим доказао и добар укус и вештину у управљању са својим гласом. То је тим више вредно похвале, што су баш јамби оно мерило, где се та вештина глумчева најбоље може засведочити, да се не упадне ни у једну од оних двеју споменутих погрешака.

Г. Спасић је интерпретирао улогу краља Матије оним песничким заносом и разумевањем, како је писац Матију замислио. Само би било боље, да је коса краља Матије према традицији била плава.

Јасни изговор г. Ружићке, као мајке Ружићине, може као и увек послужити узором нашим глумцима. Сваку хвалу заслужује гђа Марковићка, као Ружа, и г. Марковић, као Банфи, и г. Тодосић, као брат Ружин, Ђуро, и г. Николић, као Цезинге. Његов свечани бас добро пристаје улози владике.

Замерити нам је г. Душановићу, што као краљев хусар није хтео разумети, да је непристојно оно пијано бекучање, каквим је он управо изазвао негодовање у публике. Зар он не увиђа, да би се пред величанством краља Матије и највећа пијаница морао истрезвити, и да краљ Матија није могао имати у својој пратњи такве пијанице за хусара. Писац је нарочито споменуо у свом комаду „мало“; а г. Душановић је ту меру до непристојности претерао.

Она чутура, што је доноси Митар (г. Бакаловић) са свим је сувишна, и треба, да изостане.

Свакако треба, да се у будуће боље чује песма иза кулиса: „Вино пије Дојчин Петар“,

како је то било онда, кад је комад први пут овде приказан.

Ј. Хр.

(„Партија пикета“) шаљива игра у 1. чину, по Фурнијеру и Мајеру, превео Ф Оберкнежевић.

Овај фини, духовити салонски комад приказан је дне 3 марта, исто вече, када је даван „Дојчин Петар“ Било би сувишно о том комаду опширно говорити после толиких критика, што су у овом листу о њему биле већ написане, нарочито после духовите последње критике дра Лазе Костића.

Спомњемо да је и овај пут игра била отмена и изврсна, макар да се видело, да су нам сви глумци постали жртвом кијавице.

Г. Ружић, г. Лукић и Спасић остали су верни свому добром гласу; али је и гђа: Ј. Весичева била на свом месту. Драго нам је, да је послушала наш савет, те да је јасно и разумљиво а не пребрзо, говорила, те тако своју улогу пристojно и лепо протумачила.

Једно опажамо: на крају треба на то позвати, да се најпре чује победни усклик Шваљера Рошферија: „Мач, мач“, а онда текар долази завршна изрека Анатолова: „Помоћу вештине и знаности“. Не треба, да се то једно и друго у исти час чује.

Ј. Хр.

СИТНИЦЕ.

(Оглас по американски). Неки американски књијар огласи ту скоро роман, који се требао звати: „Историја најлепше девојке на земљи.“

Одмах првога дана за тим, поче он добијати хиљадама писама од жена, које му беху са свим непознате. Сва та писма била су од прилике овакве садржине:

„Господине, Ја радо пристајем да ви испричате моју историју; али вас лепо молим, да не кажете моје име.“

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Ред позоришних представа.

У четвртак 9. (21.) марта: „Господар од ковница.“ Позоришна игра у 4 чина, написао Оне, с француског превео Глишић.

У суботу 11. (23.) марта први пут: „Северо Торелли.“ Драма у 5 чина, написао Франсоа Копе, с француског превео Душан Л. Ђокић.

У недељу 12 (24) марта по други пут: „Бидо.“ Слика из сеоског народног живота, у 4 чина, с певањем и играњем, написали Ј. Веселиновић и Д. Брзак, музика од Д. Јенка.

Издаје управа срп. нар. позоришта.

Северо полети на њ замахнутим ножем, ал' у том тренутку помоли се пза стуба дона Пија; она сјурн Барнаби нож у срце, а за тим прободе и себе. Тиранин је мртав, Пиза је слободна, а Северо није своју руку окаљао убјајући оца свога.

Копе је ванредно лепо изложио предмет, који је доста врло драматичан; свршио га је узвишено. Између експозиције и свршетка песник је, као Шекспир у Хамлету, насликао устезање слабе душе, која је примила на себе дужност и сувнише тенку за њу, и која се

мало по мало примиче делу, пред којим се дуго колебала.

Такав је успех имала та драма код париске публике!

А такав успех, а негде и још већи успех имала је та драма и на другим позорницама, где се год до сад приказала.

Какав ли ће успех имати код наше публике, којој се много штошта допада, што се ни где не допада, а не допада се, што се на другим местима јако допада?

Ко то може знати!

Х.

И С Т И Ц И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Сађурица и шубара.) У недељу 5. марта о. г. прешла је преко наше позорнице та увек радо гледана позоришна игра народног нашег омиљеног писца Илије Округића Сремца. Може говорити и писати ко шта хоће; ал' вредност томе позоришном делу побити не ће моћи нити може. Живот је то, и то прави живот, који нам се у том делу износи, па нас тако и осваја неодољиво. Типови су то, и то прави правцати типови из нашег народног живота, па за то нам се и допадају, и допадаће се увек докле год устраје Србаља и Србинства. Песник је тим делом својим заиста подигао себи споменик на позорници, који ће дуже трајати него споменици од туча, бакра и камена.

Са самим приказом „Сађурице и шубаре“ можемо у опште бити задовољни. Сви наши глумци, и све наше глумице, и старији и млађи, учинили су све што су год могли, те је тако представа испала на потпуно задовољство позоришне публике, која је позориште дупком била напунила и своје допадање игри наших глумаца више путабурно изјављивала. Нарочито морамо споменути лепу, природну игру г. Добриновића (Паптелија), а тако исто и изврсну игру г. Лукића (Арсенија), који су слепце до најмањих ситница верно приказали. Добро су се држали и други приказивачи, као: г. Николић (солга), г. Ј. Весићева (Милка), г. Васиљевић (Митар катана), г. Бакаловић (брица Јефта), и г. Душановић (Пинтер Михаљ.) Душановић био је по спољашњем обли-

ку прави хусарски стражмештар, само би му се ваљало научити, да речи јасно и разговетно изговара, а не да их гута. Та ваљда је глумац за то на позорници, да га публика разуме, кад говори!

На овој представи видели смо у управитељској ложи мила нам госта са Цетиња дра *Лазу Томановића*, познатог књижевника нашег и родољуба српског. Осим тога био је дошао ли на ту представу из Будим-Пеште Др. Ажбот, универзитетски професор са својим ђацима из трговачке оријенталне академије.

Да је коме било чути и слушати, како су сви ти гости без разлике хвалили и комад и укупну вешту игру наших глумаца!

О.

(„Балканска царица“ на нашој позорници.) „Браник“ доноси ову белешку: „Надамо се, да ћемо обрадовати цео наш српски-позоришни свет, кад му јавимо, да је Његово Височанство *Кнез Никола I*, Господар Црне Горе и Брда, дозвољено, да се може „Балканска царица“, та драма му пуна песничке лепоте, приказати на нашој позорници онако, као што је ту драму за позорницу нашу удео управитељ нашег народног позоришта г. А. Хацић. Умна работа та нашег управитељева нашла је потпуна одобрења у кнеза-песника, те ћемо тако имати срећу гледати ту драму оличену игром наших честитих глумаца, који су већ свом снагом својом прегли, да је добро науче, те ће се тако на *Јскре* моћи у правом свом облику до-